

Paulina Czemieli

Uniwersytet w Białymstoku
paulina.szorc@gmail.com

Katarzyna Siemion

Uniwersytet w Białymstoku
siemion.kasia@gmail.com

Zasady dziedziczenia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością przez małoletniego spadkobiercę

Rules of inheritance by minors of shares in a limited liability company

Abstract: This analysis presents the principles of inheritance by minors of shares in a limited liability company and attempts to answer the question of whether the inheritance of such shares by minor heirs should be regulated in the articles of association and, if so, how shareholders can most fully protect the company's business. The authors conclude that shareholders must be agreed in allowing the possibility of changing the composition of the company by the heirs of the deceased shareholder. The running of a company becomes very complicated if a shareholder is a minor unable to perform corporate actions in the company and make decisions in its name as a statutory representative. In order to protect the company against temporary paralysis due to a lack of decision-making bodies, the testator may exclude minor heirs of the inheritance rights of participation in the company. Shareholders allowing the possibility of inheritance by minors, may appoint to the Management Board of a limited liability company at least two members, so that in the event of the death of one, the other has the opportunity to independently represent the company and convene Ordinary and Extraordinary General Meetings.

Keywords: inheritance, shares, minors, limited liability company

Słowa kluczowe: spadek, udziały, małoletni, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Wprowadzenie

Dziedziczenie udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością odbywa się na podstawie ogólnych zasad prawa cywilnego. W odniesieniu do osoby małoletniej przebieg spadkobrania przebiega w sposób odmienny, niż osoby posiadającej pełną

zdolność do czynności prawnych. Dziedziczenie udziałów w spółce z o.o. przez małoletniego, ze względu na brak odpowiednich postanowień w umowie spółki, może okazać się paraliżujące dla jej funkcjonowania. Dlatego też, dążąc do jak najpełniejszego zabezpieczenia interesów nie tylko małoletniego, ale także samej spółki, należy rozważyć zawarcie w umowie spółki z o.o. konkretnych rozwiązań prawnych na wypadek śmierci wspólnika.

1. Dopuszczalność wstąpienia do spółki małoletnich spadkobierców w miejsce zmarłego wspólnika

Posiadanie udziału lub udziałów w spółce z o.o. jest jednoznaczne z uczestnictwem w spółce, jako jej wspólnik. Każdy wspólnik spółki z o.o. posiada prawa i obowiązki związane z członkostwem w spółce. Liczba lub wartość posiadanych udziałów ma bezpośrednie przełożenie na prawo wspólnika do zysku, prawo głosu czy prawo pierwszeństwa nabycia udziałów.

Dziedziczenie udziału bądź udziałów w spółce z o.o. następuje na zasadach określonych w kodeksie cywilnym¹. Udziały w spółce z o.o. są prawami majątkowymi zbywalnymi. Mogą one stanowić przedmiot dziedziczenia ustawowego oraz testamentowego na zasadach ogólnych². Udziały wspólnika spółki z o.o. mogą być przedmiotem zapisu windykacyjnego³, a także umowy darowizny na wypadek śmierci. Przedmiotem dziedziczenia jest udział lub są udziały wraz z prawami i obowiązkami składającymi się na treść stosunku członkostwa w spółce z o.o. Do spadku wchodzi również te prawa i obowiązki spadkodawcy, które stały się wymagalne w chwili otwarcia spadku oraz w dacie późniejszej⁴.

W interesie samej spółki, a w konsekwencji w interesie jej udziałowców, jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania spółki poprzez dobór wspólników. Umowa spółki może regulować kwestię dopuszczalności wejścia do spółki spadkobiercy na miejsce zmarłego wspólnika. Źródłem ograniczenia jest w zasadzie umowa spółki, jednakże podstawa do dokonania takiego ograniczenia wynika z przepisów kodeksu spółek handlowych⁵.

1 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 380 ze zm.), dalej zwana jako „kc.”

2 W. Borysiak, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona*, Warszawa 2013, s. 331.

3 Udziały wspólnika mogą być również przedmiotem zapisu zwykłego: M. Rygoł, *Skutki śmierci wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością według kodeksu spółek handlowych*, „Przeгляд Sądowy” 2001, nr 3, s. 14.

4 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 1973 r., II CR 184/73, OSNC 1974, nr 3, poz. 52.

5 Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1578 ze zm.), dalej zwana jako „ksh.”; P. Zdanikowski, *Ograniczenie lub wyłączenie wstąpienia spadkobiercy wspólnika a zapis windykacyjny udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2016, nr 3, s. 26.

Należy rozważyć dwie sytuacje: pierwszą, w której umowa spółki nie stanowi o tym, czy spadkobiercy mogą wstąpić do spółki w miejsce zmarłego wspólnika oraz drugą sytuację, w której wspólnicy postanowili w umowie spółki ograniczyć możliwość wstąpienia do spółki spadkobierców wspólnika.

Zgodnie z treścią art. 183 zd. 1 ksh. umowa spółki może ograniczyć lub wyłączyć wstąpienie do spółki spadkobierców w miejsce zmarłego wspólnika. W przypadku braku takiego postanowienia w umowie spółki, spadkobiercy są uprawnieni do uzyskania statusu udziałowca w spółce z o.o. Ograniczenie lub wyłączenie wstąpienia do spółki spadkobierców na miejsce zmarłego wspólnika, aby było skuteczne, musi być zawarte w umowie spółki w chwili śmierci spadkodawcy⁶. Wspólnicy mogą swobodnie ukształtować warunki, od których zależy uzyskanie przez spadkobiercę statusu wspólnika spółki z o.o., ponieważ przepisy ksh. nie zawierają takiego katalogu przyczyn. Za najczęściej występujące literatura podaje: posiadanie odpowiednich kwalifikacji, doświadczenia zawodowego⁷, wykształcenia, umiejętności, przynależności do określonego kręgu spadkobierców, stopnia pokrewieństwa ze zmarłym, posiadanie odpowiedniego wieku, płci, narodowości⁸, zgody wszystkich pozostałych wspólników⁹. Zawarcie w umowie spółki ograniczenia wstąpienia następcy prawnego do spółki oznacza, że prawa i obowiązki zmarłego wspólnika nie wchodzi do spadku, a spadkobiercy zmarłego wspólnika nie będą mogli stać się wspólnikami spółki poprzez nabycie udziałów w drodze spadkobrania. W doktrynie dominuje pogląd, zgodnie z którym ograniczenie lub wyłączenie dziedziczenia udziałów w spółce z o.o. jest modyfikacją zakresu spadku, poprzez przekształcenie dziedzicznego prawa do członkostwa w spółce w prawo niedziedziczne¹⁰.

W dalszej części art. 183 § 1 ksh. stanowi, że w przypadku wyłączenia lub ograniczenia wstąpienia do spółki spadkobierców w miejsce zmarłego wspólnika, to umowa spółki powinna określać warunki spłaty spadkobierców niewstępujących do spółki, pod rygorem bezskuteczności ograniczenia lub wyłączenia. Wskazana spłata jest roszczeniem wchodzącym w skład spadku, wymagalnym z chwilą śmierci spadkodawcy. Spłata jest surogatem udziału i nie można jej wiązać z prawem udziało-

6 Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 45/07, niepubl.

7 Zob. M. Chomiuk, Kodeks spółek handlowych komentarz, (w:) Z. Jara (red.), Warszawa 2014, s. 679.

8 Zob. J. Tomkiewicz, J. Bloch, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, komentarz wraz z uzasadnieniem Komisji Kodyfikacyjnej i orzecznictwem, Warszawa 1934, s. 58.

9 A. Herbert, (w:) S. Sołtysiński (red.), System Prawa Prywatnego, t. 17A: Prawo spółek kapitałowych, Warszawa 2010, s. 322; A. Szajkowski, M. Tarska, (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, Kodeks spółek handlowych, t. 2, Komentarz do art. 151-300, Warszawa 2005, s. 355; Co do przykładów takich sytuacji por. A. Kidyba, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz, Warszawa 2014, s. 359-360; A. Herbert, (w:) System prawa prywatnego..., *op. cit.*, s. 320-321.

10 Zob. A. Herbert, (w:) System Prawa Prywatnego..., *op. cit.*, s. 319; P. Zdanikowski, Ograniczenie lub wyłączenie..., *op. cit.*, s. 26. Odmiennie stanowisko zob. K. Kopaczyńska-Pieczniak, Ustanie członkostwa w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, Kraków 2002, s. 197.

wym¹¹. Określenie warunków spłat jest zagadnieniem niezwykle ważnym w świetle skuteczności ograniczenia lub wyłączenia możliwości wstąpienia do spółki spadkobierców zmarłego wspólnika. Ograniczenie wstąpienia do spółki dotyczy również zapisobiercy windykacyjnego udziałów¹². Kodeks spółek handlowych nie wskazuje adresata roszczenia o spłatę. Adresatem takich roszczeń powinien być podmiot, który – w zgodzie z postanowieniami umowy spółki – zamiast spadkobiercy nabył udział bądź udziały zmarłego wspólnika¹³.

Wspólnicy, dążąc do nienaruszalności składu osobowego wspólników, mogą też w umowie spółki określić, że udział ulega umorzeniu w razie śmierci określonego wspólnika (art. 199 § 4 ksh.). Umorzenie udziału spowoduje, że taki udział nie wejdzie w skład masy spadkowej. Po stronie spadkobiercy lub spadkobierców powstanie wówczas roszczenie o wynagrodzenie przewidziane w przypadku umorzenia udziałów¹⁴. Wspólnicy mogą również w umowie spółki wskazać, że w przypadku śmierci określonego wspólnika umowa spółki ulega rozwiązaniu¹⁵.

Wspólnicy, określając czy jest możliwe wstąpienie spadkobierców do spółki w miejsce zmarłego wspólnika, powinni rozważyć kwestię uregulowania sposobu podziału udziałów między spadkobierców w przypadku, gdy zmarły wspólnik miał więcej niż jeden udział (art. 183 § 2 i 3 ksh.)¹⁶. Uregulowanie tej kwestii pozwoli na pozostawienie wspólnika większościowego, jeśli zmarły wspólnik miał więcej niż połowę udziałów w spółce, czy też pozwoli uniknąć sporu pomiędzy spadkobiercami.

Małoletnie dziecko może nabyć w drodze dziedziczenia udziały w spółce z o.o. w każdym przypadku, o ile umowa spółki nie wyłącza możliwości dziedziczenia udziałów lub nie zawiera ograniczeń odnoszących się do małoletnich. Jeżeli zmarły wspólnik był jednocześnie członkiem organów spółki – rady nadzorczej, zarządu, to małoletnie dziecko nie będzie mogło być powołane w skład zarządu lub rady nadzorczej, funkcje w tych organach są zastrzeżone tylko dla osób posiadających pełną zdolność do czynności prawnych. Ponadto, w myśl art. 922 kc. w drodze dziedziczenia na spadkobierców zmarłego przechodzi jedynie ogół jego praw i obowiązków majątkowych, co oznacza, że do spadku nie wejdzie prawo członkostwa w organach, jako prawo o charakterze osobistym.

11 P. Zdanikowski, Ograniczenie lub wyłączenie..., *op. cit.*, s. 26.

12 P. Zdanikowski, Ograniczenie lub wyłączenie..., *op. cit.*, s. 28; inaczej A. Herbert, (w:) System..., *op. cit.*, s. 324.

13 P. Zdanikowski, Ograniczenie lub wyłączenie..., *op. cit.*, s. 27.

14 W. Borysiak, Dziedziczenie..., *op. cit.*, s. 333-334.

15 M. Rygoł, Skutki..., *op. cit.*, s. 23-25.

16 Por. R. Pabis, (w:) J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, R. Zawłocki, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, Warszawa 2012, s. 708-709. Dotyczy to również wypadku, kiedy według umowy spółki wspólnik mógł mieć tylko jeden udział (art. 183 § 2 i 3 ksh.). Wskazane przepisy, jako *lex specialis* mają pierwszeństwo przed przepisami kc. o dziale spadku.

Trudności mogą pojawić się w sytuacji, gdy zmarły wspólnik był jednocześnie jedynym członkiem zarządu spółki z o.o. W przypadku śmierci jedynego członka zarządu spółki, będącego jednocześnie wspólnikiem spółki z o.o., może okazać się, że brak jest możliwości zwołania oraz odbycia zgromadzenia wspólników. Nie będzie wówczas organu uprawnionego do zwołania zgromadzenia (czyli zarządu), a jednocześnie nie będzie możliwe odbycie zgromadzenia w sposób nieformalny w trybie przewidzianym w art. 240 ksh., ze względu na to, że brak będzie wspólnego przedstawiciela do wykonywania praw udziałowych z udziałów objętych współwłasnością spadkobierców.

Dziedziczenie udziałów przez osoby małoletnie może powodować szereg trudności organizacyjnych w funkcjonowaniu spółki. W celu zapewnienia ochrony spółki przed czasowym paraliżem ze względu na brak organów decyzyjnych, spadkodawca może dokonać odpowiedniego rozporządzenia testamentowego, w którym wykluczy małoletnich spadkobierców z dziedziczenia praw udziałowych w spółce z o.o. Ponadto, wspólnicy w celu zabezpieczenia interesów spółki mogą powołać do zarządu spółki z o.o. co najmniej dwóch członków, aby w przypadku śmierci jednego z nich, drugi miał możliwość samodzielnej reprezentacji spółki i zwołania zgromadzenia wspólników.

2. Nabycie statusu wspólnika i wykonywanie praw udziałowych przez małoletniego spadkobiercę

Spadkobierca wstępuje do spółki na miejsce zmarłego spadkodawcy z mocy prawa, jako następca prawny pod tytułem ogólnym, bez składania jakichkolwiek oświadczeń o przystąpieniu do spółki¹⁷. Późniejsze postanowienie sądu lub akt poświadczenia dziedziczenia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku ma jedynie charakter deklaracyjny.

17 Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 16 sierpnia 1991 r., IV SA 693/91, LexisNexis nr 297103, ONSA 1991, nr 3-4, poz. 76; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 45/2007, LexisNexis nr 1449523, OSNC-ZD 2008, nr C, poz. 60; M. Rygoł, Skutki..., *op. cit.*, s. 5-6 i 14; M. Pazdan, (w:) J. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, t. 2: Komentarz do art. 450-1088, Warszawa 2013, s. 997-998; A. Szajkowski, M. Tarska, (w:) Kodeks spółek handlowych..., *op. cit.*, s. 333; J.A. Strzępka, E. Zielińska, (w:) J.A. Strzępka (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, Warszawa 2012, s. 404; A. Kidyba, Spółka..., *op. cit.*, s. 358; R. Pabis, (w:) Kodeks spółek handlowych..., *op. cit.*, s. 707. Jedynym obowiązkiem spoczywającym w takim wypadku na spadkobiercach jest zawiadomienie spółki o przejściu udziałów (art. 187 § 1 ksh.) i przedstawienie dowodu wykazującego przejście na nich praw spadkodawcy, np. prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku lub notarialnego poświadczenia dziedziczenia (art. 1027 kc.) – zob. M. Rygoł, Skutki..., *op. cit.*, s. 14.

Z chwilą otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy) udział w spółce z o.o. przechodzi na spadkobiercę ze wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami¹⁸. Ustaje wówczas stosunek członkostwa w spółce spadkodawcy, powstaje zaś członkostwo spadkobiercy lub też spadkobierców. Spadkobierca uzyskuje status wspólnika w chwili objęcia spadku, a wobec spółki z chwilą zawiadomienia o objęciu spadku.

Należy rozpatrzyć nabycie statusu wspólnika przez spadkobiercę w dwóch aspektach: gdy dziedziczy jeden spadkobierca lub kilku spadkobierców.

Jeżeli jest jeden spadkobierca, wówczas jest on jedynym uprawnionym do udziałów po zmarłym wspólniku. W przypadku, gdy jedynym spadkobiercą jest osoba małoletnia (osoby nieposiadające zdolności do czynności prawnych, które nie ukończyły lat 13 i osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych, które ukończyły lat 13, lecz nie ukończyły 18 lat), jego prawa i obowiązki będzie wykonywać przedstawiciel ustawowy. Z mocy prawa są nimi rodzice (art. 98 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹⁹) bądź opiekun ustanowiony przez sąd. Działania przedstawiciela ustawowego są oceniane przez sąd opiekuńczy, nie tylko pod względem legalności tzn. zgodności z obowiązującymi przepisami, ale także celowości z gospodarczego punktu widzenia dla dobra dziecka²⁰. Przedstawiciel ustawowy jest uprawniony do samodzielnego wykonywania praw udziałowych małoletniego jedynie w zakresie czynności zwykłego zarządu. W przypadku dokonywania czynności przekraczających zwykły zarząd, dla każdej takiej czynności zgodnie z art. 101 § 3 k.r.o. będzie wymagane zezwolenie sądu opiekuńczego. Sądem opiekuńczym jest Sąd Rejonowy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania małoletniego, którym jest miejsce zamieszkania rodziców, pod których władzą się znajduje, albo opiekuna (art. 569 § 1 kodeksu postępowania cywilnego²¹ w zw. z art. 26 § 1 kc. albo 27 kc.). Zezwolenie sądu opiekuńczego na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu powinno zostać wyrażone przed dokonaniem czynności. Jak wskazuje Sąd Najwyższy²², czynność prawna dotycząca majątku małoletniego, dokonana przez przedstawiciela ustawowego bez uprzedniego zezwolenia władzy opiekuńczej, wymaganego przez przepisy art. 58 § 1 i 85 kr. jest nieważna (art. 41 p.o.p.c.) i nie może być konwalidowana. Istotne jest rozstrzygnięcie, które czynności będą wymagały zezwolenia sądu opiekuńczego. Czynnościami przekraczającymi zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka w odniesieniu do udziałów będą np.: zbycie udziałów, podejmowanie uchwał o podziale zysku spółki oraz wszystkie czynności,

18 P. Zdanikowski, *Ograniczenie lub wyłączenie...*, *op. cit.*, s. 25.

19 Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.), dalej zwana jako „k.r.o.”

20 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 lutego 2014 r., I ACa 1165/13, Lex nr 1454544.

21 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.), dalej zwana jako „kpc.”

22 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1961 r. I CO 16/61, OSNC 1963, nr 9, poz. 187.

które mogą wpływać na sytuację majątkową małoletniego, przede wszystkim w zakresie zobowiązań i obciążeń.

Jeżeli jest kilku spadkobierców, wówczas stają się oni współuprawnieni do udziałów, które zostają objęte wspólnością udziałów²³, stając się współwłaścicielami udziałów w częściach ułamkowych (art. 1035 kc.). Współuprawnieni do udziału lub udziałów wykonują swoje prawa w spółce przez wspólnego przedstawiciela, odpowiadając za świadczenia związane z udziałem w sposób solidarny (art. 184 § 1 ksh.). Powołanie wspólnego przedstawiciela jest czynnością przekraczającą zwykły zarząd w rozumieniu art. 199 kc., a zatem wymagającą zgody wszystkich spadkobierców. Jeżeli jednym ze współuprawnionych jest osoba małoletnia, wówczas powołanie wspólnego przedstawiciela w imieniu małoletniego – zgodnie z art. 101 § 3 k.r.o. – wymaga zezwolenia sądu opiekuńczego.

Spadkobiercy wspólnika uzyskują status wspólnika zbiorowego od chwili otwarcia spadku. Wykonywanie praw udziałowych wobec spółki wymaga zawiadomienia jej o przejściu udziału w drodze dziedziczenia²⁴. Przejście udziału jest skuteczne wobec spółki od chwili, gdy spółka otrzyma chociażby od jednego z zainteresowanych zawiadomienie wraz z dowodem dokonania przejścia udziałów na spadkobierców. Ustawodawca wymaga od spadkobiercy podjęcia dwóch działań: zawiadomienia spółki oraz dołączenia dowodu przejścia udziałów. Dopiero spełnienie tych dwóch przesłanek powoduje skuteczne zawiadomienie spółki. Przejście udziałów w drodze dziedziczenia powinno być wykazane wobec spółki z o.o. stwierdzeniem nabycia spadku lub aktem poświadczenia dziedziczenia sporządzonym przez notariusza²⁵. Sądowe stwierdzenie nabycia spadku czy też akt poświadczenia dziedziczenia wymienia wszystkie osoby, które przyjęły spadek²⁶. Z chwilą zawiadomienia spółki po stronie spadkobierców powstaje wspólność członkostwa w spółce i stają się oni wspólnikiem zbiorowym spółki²⁷. Celem art. 187 § 1 ksh. jest ochrona funkcjonowania spółki, w szczególności zapewnienie możliwości prawidłowego określenia składu osobowego wspólników²⁸.

Niewątpliwie między chwilą nabycia spadku a dniem, kiedy to spadkobiercy uzyskają dowód przejścia udziałów i zawiadomią spółkę, może upłynąć długi okres czasu. Dlatego też należy rozważyć, jak w tym okresie zabezpieczyć interesy wspólni-

23 M. Dumkiewicz, *Wspólność udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2011, s. 76.

24 P. Zdanikowski, *Ograniczenie lub wyłączenie...*, *op. cit.*, s. 26.

25 Por. art. 1027 kc.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2011 r., III CSK 221/10, OSNC 2012, nr 2, poz. 38.

26 Por. art. 677 kpc. oraz art. 95f ustawy – Prawo o notariacie.

27 M. Dumkiewicz, *Wspólność udziałów...*, *op. cit.*, s. 103.

28 P. Popardowski, *Zbycie i dziedziczenie udziałów (akcji) w spółkach kapitałowych z perspektywy orzecznictwa Sądu Najwyższego*, „Przegląd Orzecznictwa” 2013, nr 3, s. 19-20.

ków. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 26 maja 2011 r.²⁹ wskazał, że jeżeli zachodzi konieczność zabezpieczenia i zarządzania udziałami zmarłego spadkodawcy, to możliwe jest zabezpieczenie spadku na podstawie art. 634 kpc., a w szczególności przez ustanowienie zarządu tymczasowego³⁰.

Zawiadomienie spółki wraz z dołączeniem dowodu przejścia udziałów spółki jest niezwykle ważne dla spadkobierców zmarłego współnika. Od daty dokonania tych czynności spadkobiercy uzyskują status współnika ze wszystkimi tego konsekwencjami. W szczególności, współnik od tej chwili będzie uprawniony do uczestniczenia w zgromadzeniach współników i wykonywania prawa głosu z dziedziczonych udziałów.

3. Przyjęcie i odrzucenie spadku przez małoletniego spadkobiercę w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

Spadkobierca może przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), bądź przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza) albo też odrzucić przypadający mu udział spadkowy (art. 1012 kc.). Spadkobierca, który spadek odrzucił, zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 1020 kc.). Dziedziczenie odbywa się z pominięciem takich osób³¹. Oświadczenie woli spadkobiercy wywołuje skutek z datą wsteczną – *ex tunc*³².

Oświadczenie o przyjęciu czy też o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak złożenia oświadczenia spadkobiercy w tym terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 kc.). Wskazany termin jest terminem zawitym, co oznacza, że jego upływ powoduje utratę uprawnienia do skutecznego złożenia oświadczenia. Z art. 1015 § 1 kc. wynika jednoznacznie, że rodzice powinni w imieniu małoletniego złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przed upływem sześciu miesięcy od uzyskania informacji o tytule powołania do spadku³³. Stan świadomości małoletniego nie ma żadnego znaczenia,

29 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2011 r., III CSK 221/10, OSNC 2012, nr 2, poz. 38.

30 P. Popardowski, Zbycie i dziedziczenie..., *op. cit.*, s. 21; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2011 r., III CSK 221/10, OSNC 2012, nr 2, poz. 38.

31 E. Niezbecka, (w:) Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki, A. Kidyba (red.), Warszawa 2012, s. 42.

32 E. Skowrońska, Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa spadkowego, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 9, s. 41.

33 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2012, I CSK 414/11, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 20, s. 1087.

ponieważ nie dysponuje on pełną zdolnością do czynności prawnych³⁴. Skutkuje to tym, że bieg terminu rozpoczyna się od dnia, kiedy to przedstawiciel ustawowy powziął informację o tytule powołania małoletniego podlegającego jego opiece czy też władzy rodzicielskiej – w przypadku rodzica (wystarczy wiedza jednego z rodziców)³⁵.

W przypadku przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, przedstawiciel ustawowy nie jest zobowiązany do uzyskania zezwolenia sądu opiekuńczego. Natomiast w przypadku przyjęcia spadku wprost w imieniu osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych wymagane jest zezwolenie sądu opiekuńczego³⁶. Konieczność uzyskania zezwolenia na przyjęcie spadku wprost wynika z tego, że czynności dyspozycyjne podejmowane przez rodziców w imieniu małoletniego dziecka, o ile nie mają charakteru wyłącznie przysparzającego, a zatem mogą zagrażać majątkowym interesom dziecka, należą do kategorii czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu w rozumieniu art. 103 § 3 k.r.o.³⁷

Odrzucenie spadku przypadającego osobie małoletniej jest sprawą, która dotyczy stosunków majątkowych małoletniego. Rodzice sprawujący opiekę nad dzieckiem, bądź opiekunowie prawni, chcąc odrzucić spadek w imieniu dziecka, muszą legitymować się zezwoleniem sądu na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem dziecka³⁸. Wydanie przez sąd opiekuńczy zezwolenia na odrzucenie spadku odbywa się zgodnie z art. 583 kpc. Przedstawiciele powinni wykazać, że dziedziczenie majątku spadkowego wykazuje ujemną wartość, jest sprzeczne z dobrem małoletniego oraz brak jest interesu dziecka w odziedziczeniu takiego majątku. Wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności powinien mieć racjonalną argumentację, uwzględniać interes małoletniego oraz znajdować uzasadnienie w ustalonym stanie faktycznym³⁹.

Małoletni przyjmujący spadek z dobrodziejstwem inwentarza uzyskał szczególną ochronę w odniesieniu do spłaty długów spadkowych. Małoletni spadkobiercy wolą ustawodawcy uzyskali gwarancję nienaruszalności swego majątku w przypadku braku rzetelności w spłacaniu zobowiązań, które pozostały po spadkodawcy

34 A. Kallus, Zezwolenie na odrzucenie spadku przypadającego osobie małoletniej, „Przegląd Sądowy”, nr 7-8, s. 112.

35 B. Konińska, Upływ terminu do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego, „Rejent” 2014, nr 9, s. 60; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 304/14, Lex nr 1663137.

36 S. Babiarz, Spadek i darowizna w prawie cywilnym i podatkowym, Warszawa 2012, s. 129.

37 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 maja 2015 r., V ACa 26/15, Lex nr 1842294.

38 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1961 r., I CO 16/61, OSNC 1963, nr 9, poz. 187 w którym sąd stwierdza, że: Czynności dyspozycyjne podejmowane przez rodziców w imieniu małoletniego dziecka, takie jak zawarcie umowy, o ile nie mają charakteru wyłącznie przysparzającego, a zatem mogą zagrażać majątkowym interesom dziecka, należą do kategorii czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu w rozumieniu art. 103 § 3 k.r.o.

39 A. Kallus, Zezwolenie..., *op. cit.*, s. 117, 119.

(art. 1032 § 2 kc.)⁴⁰. Warto zastanowić się nad skutecznością wyłączenia takiej odpowiedzialności spadkobierców małoletnich w sytuacji, gdy takie osoby działają przez przedstawicieli ustawowych. Działanie przedstawicieli nie korzysta ze zwolnienia z należytej staranności przy spłacie długów spadkowych.

Mimo braku uregulowania możliwości przerwania sześciomiesięcznego terminu na złożenie oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku z uwagi na konieczność rozstrzygnięcia prejudycjalnego, Sąd Najwyższy przedstawił taką możliwość. W postanowieniu z dnia 20 listopada 2013 r.⁴¹ wskazał, że termin do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym w przedmiocie wyrażenia zezwolenia na odrzucenie spadku.

Przyjęcia i odrzucenia spadku przez małoletniego dokonują jego przedstawiciele ustawowi. Odrzucenie spadku z uwagi na to, że dotyczy praw majątkowych małoletniego i nie ma co do zasady charakteru przysparzającego jest czynnością przekraczającą zwykły zarząd. Niezwykle istotne dla praktyki obrotu jest wskazane wyżej orzeczenie, dopuszczające możliwość zawieszenia terminu na złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku z uwagi na konieczność wydania orzeczenia prejudycjalnego przez sąd opiekuńczy. *De lege ferenda* wydaje się zasadne uregulowanie w przepisach prawnych możliwości zawieszenia postępowania z uwagi na konieczność uzyskania orzeczenia prejudycjalnego w postaci zezwolenia sądu opiekuńczego na odrzucenie spadku w imieniu małoletniego.

4. Podsumowanie

Wspólnicy zawiązując spółkę z o.o. muszą zdecydować, czy dążą do nienaruszalności składu osobowego spółki, czy też dopuszczają możliwość wejścia do niej spadkobierców wspólnika.

Z uwagi na obowiązującą zasadę, zgodnie, z którą spadkobiercy wspólnika wstępują do spółki na miejsce zmarłego wspólnika z mocy prawa, należy zastanowić się nad wyłączeniem bądź ograniczeniem prawa wstąpienia do spółki w miejsce zmarłego wspólnika przez małoletnich. Dziedziczenie udziałów przez osoby małoletnie wiąże się z działaniem w ich imieniu przez przedstawicieli ustawowych, co nie zawsze może okazać się dobrym rozwiązaniem w przypadku konieczności podejmowania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu. Legitymowanie się zezwoleniem sądu opiekuńczego przy podejmowaniu każdej takiej czynności może

40 A. Kallus, *Zezwolenie...*, *op. cit.*, s. 112; szerzej: E. Skowrońska-Bocian, *Odpowiedzialność za długi spadkowe. Komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2016, s. 102.

41 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2013 r., I CSK 329/13, OSNC 2014, nr 9, poz. 93 oraz z dnia 24 września 2015 r., V CSK 686/14, Lex nr 1816581; A. Kallus, *Zezwolenie...*, *op. cit.*, s. 113.

utrudniać funkcjonowanie spółki, szczególnie w przypadku konieczności podjęcia czynności nagłych. Ponadto, przedstawiciel ustawowy, dokonując w imieniu małoletniego czynności związanych z funkcjonowaniem spółki, często może mieć trudność w określeniu, czy dana czynność wymaga zezwolenia sądu. W przypadku wyłączenia lub ograniczenia wstąpienia do spółki spadkobierców w miejsce zmarłego wspólnika, to umowa spółki powinna określać warunki spłaty spadkobierców niewstępujących do spółki. Określenie warunków spłat jest zagadnieniem niezwykle ważnym w świetle skuteczności ograniczenia lub wyłączenia możliwości wstąpienia do spółki spadkobierców zmarłego wspólnika. Ważne jest, by wspólnicy, decydując się na umożliwienie wejścia do spółki małoletnich spadkobierców, rozważyli powołanie zarządu wieloosobowego oraz prokurenta, w przypadku gdy wspólnik jest jedynym członkiem zarządu.

BIBLIOGRAFIA

- Babiarz S., Spadek i darowizna w prawie cywilnym i podatkowym, Warszawa 2012.
- Borysiak W., Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona, Warszawa 2013.
- Chomiuk M., Kodeks spółek handlowych komentarz, (w:) Z. Jara (red.), Warszawa 2014.
- Dumkiewicz M., Wspólność udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, Warszawa 2011.
- Herbert A., (w:) S. Sołtysiński (red.), System Prawa Prywatnego, t. 17A, Prawo spółek kapitałowych, Warszawa 2010.
- Kallus A., Zezwolenie na odrzucenie spadku przypadającego osobie małoletniej, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 7-8.
- Kidyba A., Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz, Warszawa 2014.
- Konińska B., Upływ terminu do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego, „Rejent” 2014, nr 9.
- Kopaczynska-Pieczniak K., Ustanie członkostwa w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, Kraków 2002.
- Niezbecka E., (w:) A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki, Warszawa 2012.
- Pabis R., (w:) J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, R. Zawłocki, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, Warszawa 2012.
- Pazdan M., (w:) J. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, t. 2: Komentarz do art. 450-1088, Warszawa 2013.
- Popardowski P., Zbycie i dziedziczenie udziałów (akcji) w spółkach kapitałowych z perspektywy orzecznictwa Sądu Najwyższego, „Przegląd Orzecznictwa” 2013, nr 3.
- Rygoł M., Skutki śmierci wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością według kodeksu spółek handlowych, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 3.
- Skowrońska E., Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa spadkowego, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 9.
- Skowrońska-Bocian E., Odpowiedzialność za długi spadkowe. Komentarz do zmian 2015, Warszawa 2016.

Strzępka J.A., Zielińska E., (w:) J.A. Strzępka (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, Warszawa 2012.

Szajkowski A., Tarska M., (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, Kodeks spółek handlowych, t. 2: Komentarz do art. 151-300, Warszawa 2005.

Tomkiewicz J., Bloch J., Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, komentarz wraz z uzasadnieniem Komisji Kodyfikacyjnej i orzecnictwem, Warszawa 1934.

Zdanikowski P., Ograniczenie lub wyłączenie wstąpienia spadkobiercy wspólnika a zapis windykacyjny udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016, nr 3.